Tuulia Innala

Eduskunnan ympäristövaliokunta
YmV@eduskunta.fi
HE 209/2022 vp

Kuuleminen 8.11.2022

HE 209/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan Sanna Marinin hallitusohjelman mukaisesti kunnallisen jätehuollon toimijan ulosmyyntirajan pitämistä 10 prosentissa myös 1.1.2030 alkaen. Lisäksi ehdotetaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa sekä pelastustoimea koskevaan uudistukseen liittyvän jätehuollon järjestämisvastuun siirtymäsäännöksen lisäämistä jätelakiin. Säännös mahdollistaisi hyvinvointialueen ja hyvinvointiyhtymän hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuollon järjestämisvastuun säilymisen kunnalla enintään vuoden 2025 loppuun saakka. Suomen Kuntaliitto ry kiittää ympäristövaliokuntaa kutsusta tulla kuultavaksi hallituksen esityksestä HE 209/2022 vp ja lausuu esityksestä seuraavaa:

Kuntaliiton näkemys hallituksen esityksestä

Kuntaliitto kannattaa hallituksen esityksessä esitettyjä säädösmuutoksia. Kuntaliitto pitää jätelakiin ehdotettua, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistukseen liittyvää jätehuollon siirtymäsäännöstä ehdottoman tarpeellisena (uusi 32 a §). Siirtymäsäännös on tarpeen sekä kunnan että hyvinvointialueen jätehuollon järjestelyjen jatkuvuuden ja sujuvuuden vuoksi. Pykälän muotoilu on asianmukainen muutoin, mutta Kuntaliitto esittää pykälän 1 momentissa säädettävän poikkeuksesta ilmoittamisen määräajan pituuden kasvattamista esitetystä 6 kuukaudesta 12 kuukauteen.

Kuntaliitto pitää myös välttämättömänä, että kunnallisia jätelaitoksia koskeva sidosyksiköiden ulosmyyntiraja pidetään 10 prosentissa hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti. Pysyvä 10 %:n ulosmyyntiraja vakauttaa sääntelyyn liittyvää epävarmuutta sekä toimintaympäristöä. Kuntaliitto huomauttaa, että pitkäjänteiset ja merkittävät kunnalliset jätteenkäsittelyn investoinnit edellyttävät ennakoitavuutta ja lainsäädäntökehikon vakautta. Pysyvä 10 %:n raja myös mahdollistaa jätelaitosten ajoittain tai väliaikaisesti vapaan jätteenkäsittelyn kapasiteetin saamisen jätteenkäsittelypalveluita tarvitsevien toimijoiden käyttöön.

CC BY

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Tarkempia perusteluita Kuntaliiton näkemykselle

32 a § Yhdyskuntajätehuollon järjestäminen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistuksen yhteydessä

Kuntaliitto pitää jätelakiin ehdotettua siirtymäsäännöstä ehdottoman tarpeellisena ja kiireellisenä. Kuntaliitto huomauttaa myös, että kyse on vain siirtymäajasta, jolla taataan hyvinvointialueiden hallinto- ja palvelutoiminnan yhdyskuntajätehuollon hallittu siirtymä pois kuntavastuulta jätelain logiikan mukaisesti. Tarkoitus ei ole muutoin muuttaa jätelakiin säädettyä vastuunjakoa.

Vastuiden selkiyttäminen ja jätehuollon toimivuuden varmistaminen on olennaista muutostilanteessa, jossa vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä siirtyy hyvinvointialueille 1.1.2023. Siirtymäaika on nimenomaisesti tarpeen, jotta SOTE-uudistuksen myötä hyvinvointialueille siirtyvä jätehuollon järjestämisen kokonaisuus voidaan toteuttaa koko maassa hallitusti ja lainmukaisesti. On tärkeää, että muutostilanteessa, joissa hyvinvointialueiden varsinaisia palveluja pystytetään, tukipalveluihin, kuten jätehuoltoon ei synny hallitsemattomia katkoksia tai epäselvyyksiä siitä, minkä tahon huolehtimisvastuulla se on. Selvitysten perusteella on osoittautunut, että jätehuoltovastuun määrittely moninaisissa erilaisissa kiinteistöjen omistus- ja vuokraustapauksissa on hankalaa sekä aikaa vievää. Siksi on tärkeää varmistaa, että hyvinvointialueet saavat riittävän, mutta joustavan ajan järjestää jätehuoltopalveluiden järjestämisen siirtyminen niiden vastuulle siltä osin kuin on kyse muusta hallinto- ja palvelutoiminnasta kuin asumisesta.

Myös kuntien tehtäväkentän ja jätehuollon järjestämisvastuun kannalta siirtymäaika selkeyttää tilannetta. Kuntaliitto huomauttaa, että jätelaitosten nyt voimassa oleviin jätteenkuljetusurakkasopimuksiin kuntavastuun supistuminen aiheuttaa joka tapauksessa jonkin verran muutoksia. Säädettävä siirtymäaika auttaa tasapainottamaan näitäkin tilanteita jossakin määrin ja on luonnollinen jatkumo vuoden 2019 kuntavastuun muutoksen yhteydessä säädetylle siirtymäajalle (HE 195/2017). Em. ei hyödytä SOTE-muutostilanteessa enää, koska siirtymäaika on ehtinyt jo kulua umpeen sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen toteutuksen siirtyessä eteenpäin.

Kuntaliiton näkemyksen mukaan esitetty 3 vuoden siirtymäaika on vähimmäissiirtymäaika, jotta jätehuoltotoiminta voidaan synkronoida myös kunnan ja hyvinvointialueen välisen vuokrasopimuksen kestoajan kanssa yhteen. Kuntaliitto toteaa, että kuntien tilojen vuokrausmallissa hyvinvointialueella on oikeus vielä yhden vuoden jatkoaikaan tilojen vuokraamiselle kunnalta ja siksi hyvinvointialueella ja kunnan jätelaitoksella tulisi tämän perusteella olla mahdollisuus erikseen sopia kunnan jätehuollon järjestämisen

jatkamista tarvittaessa jopa vuoden 2026 loppuun saakka. On huomattava, että kunnan ja hyvinvointialueen välisen siirtymäkauden vuokrasopimuksen vuokran määräytymistä koskevassa ns. vuokranmääritysasetuksessa ylläpitovuokraan kuuluvat myös jätehuoltokulut, jonka perusteella sote-uudistuksen ajatuksena on ollut, että kunta vuokranantajan roolissa huolehtisi myös toimitilan yhdyskuntajätehuollosta.

Tarvetta siirtymäajalle korostaa hyvinvointialueille siirtyvien toimitilojen suuri lukumäärä ja erilaiset omistusjärjestelyt vuokrausmalleineen. Onnistuneen jätehuoltohankinnan edellytyksenä on se, että hyvinvointialueet kartoittavat riittävällä tarkkuudella niiden järjestämisvastuulle siirtyvän jätehuollon tarpeet ja kohteet. Työ on usein jopa kiinteistökohtaista.

On muistettava, että hyvinvointialueet ovat julkisia hankintayksiköitä, joiden on palveluhankinnoissaan noudatettava hankintalakia. Esitetty siirtymäaika turvaa hyvinvointialueille mahdollisuuden valmistella jätehuoltopalveluita koskevat julkiset hankinnat, olipa sitten kyse jätehuollon kuljetuksista tai käsittelystä, huolellisesti, tarpeidensa mukaisesti vaiheittain ja kunkin hyvinvointialueen erityispiirteet huomioon ottaen. Jätehuoltopalveluiden hankintaprosessi julkisena hankintana vie aikaa vähintään puoli vuotta, ellei enemmänkin. Onnistunut kilpailutus edellyttää myös kiinteistöjen jätehuoltotarpeiden tuntemusta ja osaamista, mihin kaikilla hyvinvointialueilla ei ole vielä ehditty varautua. Siirtymäaika antaa hyvinvointialueille mahdollisuuden keskittyä niiden toiminnan käynnistyessä hyvinvointialueille kuuluviin ydintoimintoihin ja vastuisiin sekä em. palveluiden toimivuuden turvaamiseen. Merkillepantavaa on, että myös hyvinvointialueiden edustajat ovat katsoneet siirtymäsäännöksen tarpeelliseksi.

Lisäksi lakiehdotus mahdollistaa, että hyvinvointialue saisi jätteen haltijana järjestää yhdyskuntajätehuollon kiinteistöillään myös ennen siirtymäkauden päättymistä, jos se ilmoittaa asiasta kirjallisesti asianosaiselle kunnalle vähintään kuusi kuukautta ennen muutosta. Kuntaliiton näkemyksen mukaan ehdotettu jousto siirtymäaikaan on kyllä perusteltu, mutta esittää samalla, että esitysluonnoksen mukaisen vähimmäisilmoitusajan tulisi olla kuuden kuukauden sijasta 12 kuukautta. 12 kuukauden ”irtisanomisaika” antaisi sekä peruskunnille vuokranantajina ja jätelaitoksille riittävän ajan valmistautua muutokseen ja parantaisi kuntien mahdollisuuksia ottaa muutos huomioon omissa jätteenkuljetushankinnoissaan. Esitetystä lainmuutoksesta voi aiheutua sopimusseuraamuksia.

Kuntaliitto huomauttaa myös, että sote-uudistus ja siihen liittyvä siirtymäsäännös eivät vaikuta kunnan vastuuseen järjestää asumisessa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuolto kuten aiemminkin.

145 a § Sidos- ja hankintayksiköitä koskevat erityiset säännökset

Esityksessä ehdotetaan Sanna Marinin hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti, että kunnallisen jätehuollon toimijan ulosmyyntiraja pidetään 10 prosentissa myös 1.1.2030 alkaen.

Kuntaliitto pitää välttämättömänä, että kunnallisia jätelaitoksia koskeva sidosyksiköiden ulosmyyntiraja pidetään 10 prosentissa hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti. Kuntaliitto muistuttaa, että EU:n laajuisesti käytetty yleinen ulosmyyntiraja sidosyksiköille on hankintadirektiivin sallimat 20 prosenttia ja Suomessa tehdyt ratkaisut poikkeavat tästä yleiseurooppalaisesta linjasta. Kuntaliiton näkemyksen mukaan myös hankintalain yleisen ulosmyyntirajan tarkastelu olisi tarpeen, jotta voitaisiin tehokkaammin edistää mm. julkisen ja yksityisen toimialan yhteisiä erilaisia kiertotaloustoimia.

Kuntaliitto huomauttaa, että pitkäjänteiset jätteenkäsittelyn investoinnit edellyttävät ennakoitavuutta ja lainsäädäntökehikon vakautta. Pysyvä 10 %:n ulosmyyntiraja vakauttaa sääntelyyn liittyvää epävarmuutta sekä toimintaympäristöä, mikä helpottaa strategisen tason päätöksentekoa. Jätehuollon käsittelykapasiteetin pitkäikäisissä investoinneissa on välttämätöntä voida luottaa lainsäädännön pysyvyyteen myös pidemmällä aikajänteellä. Jätehuollon usein muuttuva lainsäädäntö on jossakin määrin tehnyt ennakoinnista haastavaa.

Hallitusohjelmakirjauksen mukainen 10 %:n pysyvä ulosmyyntiraja mahdollistaa kuntien jätelaitosten jätteenkäsittelykapasiteetin tehokkaan käytön ja tuo erityisesti jätteenkäsittelypalvelua tarvitseville yrityksille lisää markkinaehtoisia vaihtoehtoja, etenkin alueilla, joissa palvelutarjonta on suppeaa. Se mahdollistaa jätelaitosten ajoittain tai väliaikaisesti vapaan jätteenkäsittelykapasiteetin myynnin. On huomattava, että edelleenkin yksityiset jätehuoltoalan yritykset turvautuvat merkittäviltä osin jätteenkäsittelypalveluissaan kuntien jätelaitoksiin.

Hallituksen esityksen vaikutusten arvioinnissa nojaudutaan suurelta osin KKV:n tuottamaan selvitykseen, joka keskittyy lähinnä kilpailuneutraliteetin näkökulmaan. Selvityksen perusteella esityksen vaikutukset kilpailuneutraliteettiin vaikuttavat varsin neutraaleilta. Huomioon tulee ottaa myös esitetyn muutoksen positiiviset vaikutukset jätehuoltojärjestelmän toimivuuteen, mahdollisen ylikapasiteetin järkevään käyttöön ja markkinaehtoisen jätehuoltopalvelun vaihtoehtoiseen tarjontaan, etenkin alueilla, joilla yksityisiä toimijoita on vähemmän. On järkevää, että kuntien olemassa olevaa jätteenkäsittelykapasiteettia voidaan täysimääräisesti hyödyntää EU-lainsäädännön sallimissa rajoissa. Ulosmyyntirajan säätäminen pysyväksi lisää regulaation joustavuutta ja edesauttaa siten jätehuoltojärjestelmän toimivuutta. KKV:n tutkimuksen mukaan monien jätelaitosten markkinaehtoinen toiminta

koostuu suurelta osin sellaisista jätteistä, joille ei nimenomaisesti kyseiseltä alueelta löydy yksityistä palvelutarjontaa.

Kuntaliiton näkemyksen mukaan pysyvän ulosmyyntirajan etu voi olla myös se, että se voi vähentää jonkin verran TSV-palveluiden käyttöpainetta, käytännössä monimutkaiseksi osoittautuneen Materiaalitorin käyttötarvetta ja ajoittain esiin nousevaa keskustelua käytetyn TSV-palvelun ”tarpeellisuudesta tai aitoudesta”. Kuntaliitto huomauttaa myös, että TSV-palveluiden sääntelyyn liittyvät viimeisimmät siirtymäajat päättyvät vasta 2022 vuoden lopussa ja siksi on ollut osin ennenaikaista nostaa KKV:n selvityksessä esiin alustan käyttöön ja raportointiin liittyviä haasteita ja tulkintoja. Näitä voidaan arvioida vasta jonkin aikaa sen jälkeen, kun TSV-säännösten siirtymäaika on päättynyt ja Materiaalitori -alustaa on päästy käyttämään aidosti täysipainoisesti.

Kuntaliitto katsoo välttämättömäksi kuntaomisteisten jäteyhtiöiden roolin ja merkityksen tunnistamisen osana kiertotalouden toteutumisen kokonaisvaltaista edistämistä. Jätealan innovaatiotoiminnassa on yhä enenevässä määrin yleistynyt uusien ratkaisujen kehittäminen kuntien jäteyhtiöiden ja yksityisten yritysten yhteistyönä. On tärkeää, että kiertotalouden alustan kehitystyötä voidaan jatkaa yhteistyössä aktiivisesti. Pysyvä 10 %:n markkinaehtoisen toiminnan raja edesauttaa tätä pitkäjänteistä yhteis- ja kehitystyötä.

SUOMEN KUNTALIITTO

Tuulia Innala

erityisasiantuntija

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi